

KAM-juridiikkaryhmä – kokousmuistio

Aika: 21.1.2025

Paikka: Svenska litteratursällskapet i Finland, Snellmaninkatu 13, 00170 Helsinki

Läsnä: Jonas Lång (pj), Iida-Maija Koivisto (sihteeri), Erika Lauri, Virva Salama, Pekka Heikkinen, Mikko Kuutti, Soile Manninen, Juha Manninen, Mira Juppi, Juha Henriksson, Outi Hupaniittu, Janne Kuusisto, Åke Söderlund

1. Tietosuoja KAM-sektorilla -suosituksen päivitys

Tietosuoja KAM-sektorilla -suosituksen tuorein julkaistu versio on vuodelta 2020. Sitten KAM-juridiikkaryhmän alainen tietosuojaryhmä on tuottanut ohjeistuksesta päivitetyn luonnoksen, johon on lisätty mm. tietosuojan suhdetta julkisuuslakiin ja EU:n tekoälyasetukseen kommentoivaa aineistoa. Luonnos on ollut kesän aikana koko KAM-juridiikkaryhmän kommentoitavana.

Virva Salama on ennen kokousta lähettänyt viimeisimmän version suosituksesta koko KAM-ryhmälle tarkistettavaksi. Todettiin, että tässä kokouksessa on vielä viimeinen mahdollisuus kommentoida suosituluonnosta. Ryhmän jäsenillä ei ollut kommentoitavaa.

Todettiin, että KAM-juridiikkaryhmä hyväksyy Tietosuoja KAM-sektorilla -suosituksen viimeisimmän version sellaisenaan. Juha Henriksson huolehtii päivitetyn suosituksen julkistamisesta ja ilmoittaa muille ryhmän jäsenille, kun suositus on julkistettu. Jokainen osallistujataho välittää tiedon asiasta sidosryhmilleen omia kanaviaan käyttäen.

2. Tekoäly

Käytiin keskustelua tarpeesta laatia KAM-sektorin toimijoille suunnattu erillinen ohjeistus koskien tekoälyä. Tekoäly on jo nyt nostanut esille useita kysymyksiä koskien mm. tekijänoikeuksia ja tietosuojaa. Tekoälyn yleistyessä nousee varmasti vielä lisää KAM-sektorin kannalta olennaisia kysymyksiä esille.

Todettiin, että tekijänoikeusjärjestöt ovat harrastaneet aktiivista lobbausta esimerkiksi tekstin- ja tiedonlouhinnan osalta, tarkoituksenaan muun muassa kaventaa näihin liittyvien tekijänoikeuksien rajoitusten soveltamisalaa. Lisäksi keskustelua herätti tekstin- ja tiedonlouhintaan liittyvien tekijänoikeusrajoitusten määritelmien tulkinta.

Juha Henriksson nosti esille, että Europeanan tekijänoikeusyhteisöllä on valmisteilla Europeanan kannanotto tekoälyn käyttöön kulttuuriperintölaitoksissa. Tällä voi valmistuttuaan olla merkitystä KAM-sektorin toimijoille. Lisäksi on käynnissä Avoin tiede ja tekoäly -työryhmä, joka tulee myös laatimaan muun muassa suosituksia tekoälyn käytöstä.

Lopuksi todettiin, että tässä vaiheessa ei vielä aseteta tekoälytyöryhmää ohjeistuksen laatimista varten, mutta lähitulevaisuudessa sellainen on todennäköisesti tarpeellista asettaa.

3. Finna, valokuvat, kuvailukäytännöt

Aiemmassa kokouksessa (6.6.2024) katsottiin, että alalla on tarvetta ohjeistukselle, jota valmistelevaan perustettiin työryhmä. Työryhmä kokousti yhdessä Finnan edustajan kanssa 8.11.2024 ja kokouksessa todettiin, että KAM-juridiikkaryhmän olisi hyvä luoda suositus organisaatioille, jotta kuvailukäytännöt olisivat yhtenäisemmät ja jotta käyttäjille olisi selkeämpää, miten aineistoja voi käyttää. Kokouksessa ehdotettiin, että luotaisiin käytännönläheinen ohjeistus, miten eri lisenssejä ja merkintöjä (kuten *rights statements*) tulisi käyttää.

Käytiin keskustelua lisenssimerkintöjen ongelmallisuudesta niiden juontaessa juurensa amerikkalaisesta oikeuskulttuurista. Suomen laki ei tunne esimerkiksi sellaista käsitettä kuin ”*public domain*”, vaikka sitä vakiintuneesti käytetäänkin.

Lisäksi todettiin, että Pekka Heikkinen jatkaa työryhmän puheenjohtajana.

4. OoC-neuvottelujen eteneminen

Merkittiin tiedoksi neuvottelujen tämänhetkinen tilanne.

Neuvotteluissa koskien kirjallisia teoksia on jo päästy melko pitkälle sekä Kopioston että Sanaston kanssa. KAM-ryhmän ehdottama ajallinen rajoitus Sanaston edustavuuteen eräiden teosten osalta ei herättänyt Sanastossa välitöntä ihastusta. Yksimielisyyteen tämän asian osalta ei olla vielä päästy ja Sanasto esitti, että tämä kysymys vietäisiin ministeriöön ratkaistavaksi.

KAM-ryhmä ja Kuvasto ovat melko pitkälti saavuttaneet yhteisymmärryksen Kuvaston edustavuuden määrittelystä, kuten KAM-ryhmän aiemmassakin kokouksessa todettiin.

Tekijänoikeuslain 49 a §:n mukaisten valokuvien osalta yhteisymmärrystä ei ole Kopioston kanssa vielä saavutettu. KAM-ryhmän näkemys on edelleen, ettei yhdelläkään järjestöllä ole tekijänoikeuslain 16 g–h §:ssä tarkoitettua edustavuutta näihin valokuviin.

Ääniteosten osalta KAM-ryhmällä ja tekijänoikeusjärjestöillä on orastavaa yksimielisyyttä tekijänoikeusjärjestöjen edustavuuden kattavuudesta. KAM-ryhmä ei kiistä relevanttien järjestöjen edustavuutta äänikirjojen eikä ammattimaisesti ja kaupallisesti tuotettujen musiikkiäänitteiden osalta. Muiden äänitallenteiden osalta neuvotteluissa ei ole vielä saavutettu yksimielisyyttä.

Lisäksi keskusteltiin tekijänoikeusjärjestöjen edustavuuden läpinäkyvyyden puutteesta aiheutuvista haasteista. DSM-direktiivin johdanto-osan mukaan tulisi olla kohtuullisin keinoin tarkistettavissa, onko jokin teos kaupallisessa jakelussa, mutta mainittu läpinäkyvyyden puute voi aiheuttaa tämän toteutumiselle osaltaan haasteita.

Juha Henriksson mainitsi, että EUIPO:n toimesta rakennetaan teosportaalia, johon yhdistettäisiin eri tekijänoikeustietokantoja ja sieltä voisi tulevaisuudessa tarkistaa kenellä on oikeudet teokseen. EUIPO laatinee myös suosituksia tekijänoikeuksien suhteen, joista voi olla apua KAM-sektorille tulevaisuudessa.

Lyhyenä yhteenvedona todettiin, että neuvottelut ovat vielä kesken, mutta etenevät kuitenkin hyvää vauhtia.

5. Eettiset kysymykset

Keskusteltiin KAM-sektorin toimijoiden eettisten ohjeiden ajantasaisuudesta sekä Outi Hupaniitun tähän liittyen perustamasta alaryhmästä.

Eettisen alaryhmän tarkoituksena on ensivaiheessa selvittää, mikä on tämänhetkinen tilanne eettisten ohjeistusten osalta KAM-sektorilla ja missä asioissa sektorin eri toimijat voisivat tehdä yhteistyötä. Todettiin, että etenkin arkistosektori on jäänyt eettisten ohjeiden osalta jälkeen. Kirjastoilla ja museoilla taas on jonkin verran ajantasaisempia ohjeistuksia.

Outi on kutsunut alaryhmän kokouksen koolle. Mikäli KAM-ryhmästä on kiinnostusta osallistua kyseiseen ryhmään, voi Outille lähettää asiasta sähköpostia.

6. Muut asiat:

Keskusteltiin OKM:n virastouudistusta koskevasta hallituksen esityksestä. Todettiin, että KAM-ryhmän suhtautuminen virastojen yhdistämiseen on joiltain osin kriittinen. Erityisesti kriittisesti suhtauduttiin Varastokirjaston liittämiseen Kansallisarkistoon.

Lisäksi Juha Henriksson toi esille tuoreen TAROCH koalition, jonka tavoitteena on saada UNESCO:n tason suositus siitä, että kulttuuriperinnön tulee olla mahdollisimman avointa.

Lisäksi keskusteltiin tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnan jäsenten lausunnoista koskien taustamuistiota tekijänoikeuslainsäädännön kansallisten muutostarpeiden selventämisestä. Todettiin, että tekijänoikeusjärjestöt ovat lobbaamassa aktiivisesti uutta sopimuslainsäädännöstä koskien tekstin- ja tiedonlouhintaa. Korkeakoulukentällä asia on tiedostettu ja sitä seuraamaan on perustettu nyrkki.

7. Seuraava kokous

Seuraava kokous pidetään tiistaina 11. maaliskuuta 2025, klo 14–15.30 Suomen kirjastoseuran toimistolla.

IMK 23.1.2025